

ალექსანდრე სიჭინავა
სტუ-ს პროფესორი

ნაზი ჭიკაძე
სტუ-ს პროფესორი

ეკონომისტი, ფილოსოფოსი, სოციოლოგი, პუბლიცისტი და პოეტი გიორგი მალაშხია ცნობილია საზოგადოებისა და ეკონომიკის ჰუმანიზაციის ირგვლივ საქართველოსა და საზღვარგარეთ გამოქვეყნებული ნაშრომებით. ჰუმანიზაციის ტენდენციას იგი მიიჩნევს საზოგადოების პროგრესის მაგისტრალურ გზად.

ამჯერად მის მიერ ევროპული გამომცემლობის Palmarium Academic Publishing-ის მიერ გამოქვეყნებული ვრცელი მონოგრაფია (886 გვ.) „კაპიტალიზმისა და კომუნიზმის სიძულვილი. გლობალური მეტამორფოზები და კაცობრიობის მომავალი. ჰუმანიზმი“ ასახავს კაცობრიობს მიერ ჰუმანური ცხოვრებისაკენ გავლილ გზასა და ავტორის წარმოსახულ მომავალს, რომელსაც იგი ადამიანურ ადამიანთა საზოგადოებას, „ჰუმანიზმს“ უწოდებს.

ისტორიული პროცესი აღნიშნულ ნაშრომში

წარმოდგენილია ანთროპოცენტრული ხედვით, ე.ი. ერთი მხრივ, ადამიანთა მოთხოვნილებებისა და ინტერესების, მეორე მხრივ, მათი მწარმოებლური პოტენციალისა და ცნობიერების დონის პოზიციიდან. საზოგადოების პროგრესი გაანალიზებულია აქსიოლოგიური მიდგომის -- საერთო-საკაცობრიო ფასეულობათა, განსაკუთრებით ეთიკურობისა და სამართლიანობის, როგორც ცხოვრების წესის საკვანძო კრიტერიუმების, შუქზე, ასევე ევდემონისტური ანუ ადამიანთა ბედნიერების თვალსაზრისით. გენეტიკური მიდგომით გამოვლენილია განვითარების გავლილი ეტაპების მემვიდრეობის გავლენა საზოგადოების მწარმოებლურ ძალებსა და საქმიანობის შედეგებზე.

ავტორი კაცობრიობის ისტორიასა და მის საფეხურებს განიხილავს სწორედ ეთიკურობისა და სამართლიანობის მიმართულებით პროგრესის თვალსაზრისით. ეს ეხება პერიოდს მას შემდეგ, რაც წარმოიშვა ადამიანთა განსხვავება სოციალური მდგომარეობის მიხედვით, დაყოფა პრივილეგირებულებად და დამორჩილებულებად, მჩაგვრელებად და ჩაგრულებად.

ისტორიული პროგრესის მთავარ ამოსავალ პირობად გიორგი მალაშხია, მარქსიზმის და სხვა თეორიებისაგან განსხვავებით, მიიჩნევს არა მთელი საწარმოო ძალების ან ეკონომიკური ურთიერთობების თუ ცხოვრების სხვა სფეროს, არამედ საკუთრივ ადამიანის - ისტორიის ერთადერთი აქტორის - განვითარებას, მისი ინტელექტუალურ - შემეცნებითი დონის ამაღლებას. მის საფუძველზე ხდება, ავტორის მიხედვით, წარმოების პროცესის, ერონომიკურ ურთიერთობათა, პოლიტიკური სისტემის, ყოფის განვითარება. ესაა ავტორის ერთ-ერთი ფუნდამენტური დებულება, რომელსაც ემყარება საზოგადოების ისტორიული წარსულისა და მომავლის ახსნა.

ძირითადი ადგილი ნაშრომში ეთმობა კაპიტალიზმისა და კომუნიზმის თეორიისა და პრაქტიკის - მსოფლიოს გარკვეულ ნაწილში ამ უკანასკნელის უკვე განხორციელებული და შემდგომ დამარცხებული, ასევე მისი რიგ ქვეყნებში ამჟამად არსებული პირველი სტადიის - სოციალიზმის ანალიზს.

აღსანიშნავია, რომ ამ შემთხვევაში ავტორის მიდგომები და ანალიზი, ასევე ჩამოყალიბებული თვალსაზრისი, დასკვნები ძირეულად განსხვავდება არსებულისაგან. ავტორს ჭეშმარიტების

დადგენის თვალსაზრისით საჭიროდ და სასარგებლოდ მიაჩნია ორიგინალური, ფართო და მიუკერძოებელი მიდგომა, რომელიც თავისუფალია იდეოლოგიური, ადამიანთა ჯგუფების ინტერესების გავლენით ჩამოყალიბებული პოზიციისაგან, ემყარება ობიექტურობის პრინციპს. გიორგი მაღალაშხიას მეცნიერული კონცეპტი, ხედვა და განსჯა ორიგინალურია და მას აქვს ობიექტურობის პრეტენზია. განსხვავდება გავრცელებული შეხედულებებისაგან, რომელთაც აკლიათ აღნიშნული თვისება. ეს ნათელია დღეისათვის არსებული, განსაკუთრებით ბოლო პერიოდში შექმნილი ნაშრომების მიხედვით, რომლებიც უპირატესად არსებული სისტემების დაცვის მიზანს ემსახურება და არა ჭეშმარიტების დადგენას. ეს უკანასკნელნი, როგორც წესი, მოკლე ისტორიული პროცესის ანალიზით შემოიფარგლება და გაბატონებული საზოგადოებრივი ძალების ინტერესებსა და მიზნებს ესადაგება, რასაც არ შეიძლება მივყავდეთ ჭეშმარიტებამდე.

ავტორის აზრით, კაპიტალიზმისა და სოციალიზმისადმი დამოკიდებულება დასაბამიდან გამოირჩევა არაობიექტურობით, მათ მიმართ არსებობს ან სრულიად ნეგატიური ან ზედმეტად პოზიტიური მიდგომა, აქედან გამომდინარე, შეიმჩნევა მოძულებრივი ანდა თავყვანისმცემლური დამოკიდებულება. გიორგი მაღალაშხია ცდილობს ჩანვდეს ამ მოვლენების მიზეზებს, გაარკვიოს მათი ობიექტური და სუბიექტური საფუძვლები. კაპიტალიზმი და სოციალიზმი მის მიერ განიხილება არა სუბიექტების სურვილების კვალობაზე შემთხვევით წარმოშობილ საზოგადოებრივ სისტემებებად, როგორც ბევრი მიიჩნევს განსაკუთრებით სოციალიზმის შემთხვევაში, არამედ ობიექტური ისტორიული პროცესის პროდუქტებად. მათი არსებობა შეესაბამება ადამიანის, საზოგადოების ისტორიული განვითარების გარკვეულ საფეხურს.

კაპიტალიზმმა განვითარების დიდი გზა გაიარა სოციალიზმთან შედარებით. იგი კვლავ მუდმივ ცვლილებაშია. პრაქტიკული სოციალიზმის ისტორია ქვეყნების ერთ ნაწილში მოკლე აღმოჩნდა, თუმცა იგი გრძელდება თანამედროვე მსოფლიოს დიდ ნაწილში, რომლის მოსახლეობა 1,6 მლრდ, უდრის (მსოფლიოს მოსახლეობის 20 პროცენტი), მათ შორის მოსახლეობის და ეკონომიკური პოტენციალის მიხედვით ყველაზე დიდ ქვეყანაში - ჩინეთში. ესაა დღევანდელი რეალობა.

გიორგი მაღალაშხიას მცდელობა მიმართულია კაპიტალიზმის არსების ახლებურად წარმოჩენისკენ. იგი აუცილებლად მიიჩნევს კაპიტალიზმის როგორც პოზიტივების, ისე ნეგატივების ცოდნას. გაუმართლებლად მიაჩნია მათი მიჩქმალვა. განიხილავს რა კაპიტალიზმს საკაცობრიო ფასეულობების - ეთიკურობისა და სამართლიანობის

ასპექტით, იგი მის თანამედროვე მდგომარეობას მიიჩნევს კაცობრიობის განვითარების მიღწეული დონის შესატყვისად, მაგრამ არა მაღალი ცივილიზაციის რელევანტურად.

ავტორი არ იზიარებს კ. მარქსის მიერ კაპიტალიზმის უსამართლობისა და საზოგადოების ცხოვრებაში კაპიტალისტთა როლის, ასევე დოვლათისა და მისი დანახარჯებზე მეტი ნაწილის შექმნაში მუშათა როლის მტკიცებას. ამასთან იგი სრულიად ახლებურად, ეკონომიკურ მეცნიერებაში არსებულ თეორიებისგან განსხვავებით, განიხილავს დოვლათის შექმნის პროცესის ეკონომიკურ შინაარსს, განმარტავს მასში სრულიად უსასყიდლო და ნაწილობრივ უსასყიდლო ბუნებრივი და ანტროპოგენური რესურსების მონაწილეობას და მის შედეგს - დანახარჯებზე მეტი დოვლათის, მისი ტერმინოლოგიით, დამატებული პროდუქტის წარმოებას. იგი ასაბუთებს დოვლათის განაწილების უსამართლობას კაპიტალიზმის პირობებში, კაპიტალისტების მიერ არა მუშათა მიერ, არამედ უსასყიდლო რესურსებით გამოყენებით შექმნილი დამატებული პროდუქტის მითვისებას, რომელიც მთელ საზოგადოებას ეკუთვნის. ეს, ნაშრომის მიხედვით, არის დოვლათის მეტი ოდენობით მითვისება კუთვნილთან შედარებით. ავტორი ადასტურებს, რომ ერთ ადამიანს საკუთარი შრომით არ ძალუძს დიდი, მით უფრო უზარმაზარი სიმდიდრის დაგროვება. ეს ხდება ეკონომიკური ურთიერთობათა ჩამოყალიბებული რეალობის, შექმნილი დოვლათის არასამართლიანი, ქაოსური განაწილების პირობებში. ნაშრომში არასწორადაა მიჩნეული მარქსიზმის მიერ კაპიტალისტების პარაზიტებად აღიარება, დოვლათის შექმნაში მათი წვლილის, საზოგადოების სამსახურში, ეკონომიკის ფუნქციონირებასა და განვითარებაში კაპიტალის როლის უარყოფა.

ავტორი კაპიტალიზმის ძირითად ნეგატივებად განიხილავს ადამიანთა არათანაბარ დამოკიდებულებას წარმოების საშუალებათა მიმართ, მათი დიდი ნაწილის თავმოყრას ადამიანთა მცირე რიცხვის ხელში, რაც წარმოშობს დოვლათის არასამართლიან არაეთიკურ განაწილებას, რომლის შედეგებია უზარმაზარი ქონებრივი უთანასწორობა, ცალკეულ ადამიანთა ხელში უზარმაზარი სიმდიდრის დაგროვება, რაც იწვევს მოქალაქეთა არათანასწორ მდგომარეობას საზოგადოებაში.

კაპიტალიზმის დიდი ნაკლად, უსამართლობის გამოვლენად ავტორს ესახება დაქირავებული შრომის არსებობა, რაც ადამიანთა ერთ ნაწილს ეკონომიკურად უქვემდებარებს მეორე ნაწილს, მიუხედავად მათ შორის გარიგებითი ურთიერთობისა, რომლის დროსაც დაქირავებულს უპირატესობა გააჩნია დაქირავებულთან შედარებით. აღნიშნული ნეგატივები სათანადოდ არ ფასდება.

ისინი კი ფაქტობრივად იწვევს მოქალაქეთა ცხოვრების დონის, კეთილდღეობის, პირობების უთანასწორობას, რაც კი არ სწორდება, არამედ სულ უფრო ღრმავდება. ნაშრომში დადასტურებულია, რომ არსებულ უთანასწორობათა და დაქირავებული შრომის პირობებში დემოკრატია და ადამიანის თავისუფლება ვერ აღწევს სრულფასოვანებას.

ავტორი გვიჩვენებს, რომ სოციალიზმის წარმოშობა არ ყოფილა შემთხვევითი. გიორგი მაღლაშხია წარმოგვიდგენს სოციალიზმის ძირებს უძველესი დროიდან (სპარტაში, შუა საუკუნეების რელიგიურ თემებში და ა. შ.). ავტორის მიერ ხაზგასმულია, რომ მარქსისტული, საბჭოური სოციალიზმი წარმოიშვა ძალადობრივი, რევოლუციური გზით, როცა სათანადო პირობები არ არსებობდა საზოგადოების მაღალი იდეალების - თანასწორობის, თავისუფლების, სამართლიანობისა და ეთიკურობის მიხედვით მოწყობისათვის. ამან გამოიწვია დიდი ადამიანური მსხვერპლი, ნგრევა და ისეთი საზოგადოებრივი წყობის ჩამოყალიბება, როცა გაბატონდა ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური სისტემა, შეიზღუდა მოქალაქეთა უფლებები და თავისუფლებები. პოლიტიკურმა სისტემამ მიიღო გაუმართავი ხასიათი.

ისტორიას ახასიათებს ზიგზაგები ბევრ ყოფილ სოციალისტურ ქვეყანაში მოხდა უკან გადასვლა კაპიტალიზმისაკენ. სოციალიზმი კი არსებულ თავისებურებათა პირობებში შენდება აზიისა ამერიკის რიგ ქვეყანაში. მსოფლიოში მრავალი ადამიანი თვით კაპიტალისტურ ქვეყნებში სოციალიზმის მხარეზეა, როგორც წესი, დემოკრატიული სოციალიზმისა. ამას ავტორი თვლნათლივ გვიჩვენებს. თუმცა იმასაც მიუთითებს, რომ ადამიანთა დიდ ნაწილს არ აქვთ წარმოდგენა საზოგადოებრივ სისტემებზე და არც იცის რა არჩევანი გააკეთოს, არ ესმის, თუ რა ის სისტემა უზრუნველყოფს მოქალაქეთა საყოველთაო კეთილდღეობას, თავისუფლებას და უფლებებს. არჩევანი კი ადამიანებზე არაა დამოკიდებული. მათ ის ან თავს ეხვევა ისტორიის კანონზომიერებით ან ადამიანთა ძლიერი ჯგუფების მიერ.

გიორგი მაღლაშხიას ინტერესის განსაკუთრებულ საგანს წარმოადგენს ობიექტურ ისტორიულ კანონზომიერებათა და ტენდენციების საფუძველზე მომავალი ცხოვრების წესის ჩამოყალიბება. მიუხედავად ადამიანთა და საზოგადოების მრავალი ნეგატივებისა, არც ისე იშვიათად საზიზღოვებელსა, ზიგზაგებისა განვითარებაში, მკვლევარი მაინც ხედავს ისტორიის მაგისტრალურ ხაზს - ჰუმანიზაციის, ეთიკურობისა და სამართლიანობის მხრივ პროგრესის გარდუვალობას. განსაკუთრებულ ყურადღებას ავტორი აქცევს ადამიანთა თანასწორობის პრინციპს ჭეშმარიტი გაგებით, რაც დღემდე

არსებულ საზოგადოებათა „აქილევსის ქუსლს“ წარმოადგენს, მიუხედავად მისი დეკლირებისა. ავტორი გვთავაზობს თანასწორობის ახლებურ გაგებას. თანასწორობად იგი მიიჩნებს არა თანაბარ ქონებრივ და უფლებრივ მდგომარეობას, რაც უსამართლობა იქნებოდა, რადგან ადამიანები განსხვავდებიან უნარებითა და მოთხოვნილებებით, არამედ მატერიალურ და სოციალურ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების დონის, ცხოვრების ხარისხის თანაბრობას. განსაკუთრებული ყურადღებას აქცევს არა მხოლოდ ადამიანთა თანასწორობას, არამედ ქვეყნებისა და ხალხების შედარებით თანაბარ განვითარებას მთელ მსოფლიოში, რაც ყველას ბედნიერების პირობა იქნება. ეს კი შეიძლება კაცობრიობის საერთო ინტელექტუალური დონის ამაღლების, ჭეშმარიტების წვდომის, ცნობიერების განვითარების, ეთიკური, სამეცნიერო, ტექნოლოგიური, საგანმანათლებლო რევოლუციების შედეგად მოხდეს. ადამიანის განვითარებითა და სრულყოფით. ავტორი ახალი ეპოქის დადგომას, ეგოიზმის ეპოქიდან ალტრუიზმის, ნამდვილ ადამიანური ურთიერთობათა ეპოქაზე გადასვლას პროგნოზირებს.

გიორგი მაღლაშხია მრავალი რეალური ცხოვრებისეული ფაქტობრივი მასალის საფუძველზე წარმოგვიდგენს და ასაბუთებს აღნიშნულ ტენდენციას, რომელიც უკვე დღეისათვის ვლინდება კაპიტალიზმისა და სოციალიზმის გლობალური მეტამორფოზის, თანდათანობითი, ევოლუციური ტრანსფორმაციის სინამდვილეში. ეს, თავის მხრივ ნიშნავს ჭეშმარიტების ტრიუმფს, საყოველთაო სიყვარულის, ერთობის, თანასწორობისა თანამშრომლობის ხანის დაწყებას, სიხარბის, ანგარების, სიძუნწის, შურის, მტრობის, ბოროტმოქმედების და სხვა სიმახინჯეთა გადალახვას, რაც ამჟამად ადამიანთა მხოლოდ ნაწილს ახასიათებს. ამით იზეიმებს ჰუმანიზმი - ნამდვილი ადამიანური თვისება, რომლის საყოველთაო დადგომა ადამიანთა საერთო ოცნებას წარმოადგენს. კაცობრიობა, მიუხედავად ბოროტი ძალების წინააღმდეგობისა, ამ გზას ვერ აცდება თვით მისი არსებობის ლოგიკით. ადამიანთა მომავალ მოდგმათა ცხოვრებაში ასეთი ხანის დადგომა დღეს სიამოვნების საგანი უნდა იყოს ყველასთვის. ასეთია ავტორის მოლოდინი და დასკვნა მისი ვრცელი და მრავალმხრივი განსჯის ბოლოს.

გიორგი მაღლაშხიას ახალი წიგნი შეიცავს ეკონომიკური და სხვა სოციალური მეცნიერებებისათვის რიგ ახალ თეორიულ პარადიგმებს. იგი უთუოდ მიიპყრობს მკითხველთა ყურადღებას, რომელთა შემეცნებითი ჰორიზონტის გაფართოებას შეუწყობს ხელს, ბოძგასაც მისცემს ამ სფეროში ჭეშმარიტების ძიებას, რაც უთუოდ სჭირდებათ დღევანდელ და მომავალ თაობებს.